

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Данијел Дефо

**Даље
пустоловине
Робинсона Круса**

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *The Further Adventures of Robinson Crusoe*, by Daniel Defoe.

Наслов превода: *Даље пустиловине Робинсона Круса*, од Данијела Дефоа.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић, Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

©2012 Бранислав Г. Ромчевић. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

САДРЖАЈ

О писцу и књизи	4
<i>Даље пустиловине Робинсона Круса</i>	7
Појмовник преводиоачев	385

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Данијел Дефо (1659. или 1661–1731) јесте енглески писац и новинар који се често сматра једним од отаца, ако не и првим оцем, енглеског романа. Син свећара Џемса Фоа, касније је своје презимењу додао аристократско „Де“.

Васпитан у вери пресвитерских отпадника од званичне енглеске цркве, Дефо је ипак више нагињао световним стварима, па се зарана почео бавити разним пословима трговачке, произвођачке и спекулативне природе. Иако предузимљив, ретко је бивао успешан, а врло често је бивао дужан, веће или мање суме. У својој двадесет четвртој години оженио се имућном Маријом Тафли и с њом изродио осморо деце. Међутим, ни женин иметак није помогао његовој срећи, тако да је чак, 1692, и затвора допао као дужник. По изласку је путовао по Енглеској и Шкотској, а затим по Европи, бавећи се различитом трговином. Вративши се, 1696, наставља с разним пословима, али почиње и да се бави новинарством, писањем памфлета, и на известан начин да улази у политику. Може се рећи да је често, пишући, заступао политички неподобна гледишта, што га је коштало на разне начине, од којих један беше и осуда, 1703, на казну

од три дана на срамном стубу и на затвор, због сатире *Најкраћи поступак с отпадницима*. Легенда каже да је срамни стуб сразмерно лако поднео и стога што га посматрачи, са његове популарности, нису гађали незгодним предметима него цвећем. Друга легенда каже да је из затвора пуштен тако што је пристао да буде државни шпијун. Ова потоња подупрта је и његовим каснијим активностима, посебно наглашеним заговарањем уједињавања Енглеске и Шкотске 1707. У сваком случају, може се сматрати да после овога почиње његов успон у јавном животу, а посебно у новинарству и књижевности. Пуних девет година издаје политички тронедељник *Преглед догађаја у Француској*, који се поглавито бавио хроником догађаја из Рата за шпанско наслеђе. Уз политичка и сатиричка писанија, Дефо се затим почиње бавити књижевношћу, тако да од 1719. до 1724. издаје и своја најпознатија дела – *Робинсона Крусое*, *Капетана Јединца*, *Пуковника Џека*, *Мол Флендерс*, и *Роксану*, *срећну љубавницу*. Кажу да је овај човек силовите енергије и шарена живота оставио за собом скоро 550 наслова, тако да је, без сумње, енглеска култура његов дужник. С друге стране, он је овај свет напустио доследно – не исплативши своје земаљске повериоце.

Очито рачунајући на рекламу од добре прође романа „Пустоловине Робинсона Круса“, објављеног 1719, Дефо је „Даље пустоловине Робинсона Круса“ (други енглески роман, ако је „Пустоловине“ први) написао и објавио те исте године. Није погрешно, јер је књига, у ствари други део, наставак „Пустоловина“, такође постала врло популарна. Доживљаји описани у њој обухватају Робинсонову посету његовом острву, у коју креће после смрти своје жене, а потом трговачке подухвате и разна збивања током десетогодишњег путовања диљем познатог света, највећма по Далеком Истоку, као и повратно путовање преко Сибира. Дефо збивања и заплете користи, као и у првој књизи, да изнесе своје моралистичке ставове и идеолошке погледе на свет, који, без сумње, одражавају постулате енглеске, односно британске, тад увелико експанзионистичке и колонијалне политике, уз сва њена оправдавања надмоћношћу и пожељношћу хришћанске, западне цивилизације над заосталим и „непрогресивним“ цивилизацијама Истока. Но, Дефоов стил и уверљивост причања књигу чине занимљивим штивом и данашњем читаоцу, поготово оном који жели да доживи укус и осећај времена давних.

Бранислав Г. Ромчевић

ДАЉЕ ПУСТОЛОВИНЕ РОБИНСОНА КРУСА

Глава 1. ПОНОВО ПОСЕЋУЈЕ ОСТРВО. Она проста пословица, у тако много прилика коришћена у Енглеској, наиме, „Да оно што се у кости зачне не излази из тела,“ никад није била више потврђена но у причи мог живота. Свако би помислио да после тридесетпетогодишње патње, и мноштва несрећних околности, кроз које је мало људи, аколи икоји, икад пређе прошло, и после близу седам година мира и уживања у обиљу свих ствари; остарелом, и кад ми се, коначно, могло дати да искусим сва стања средњих година, и да спознам које је најподобније да човека сасма усрећи; велим, после свега овог, свако би помислио да природна склоност ка скитању, за коју сам изнео да је била тако свеprisутна у мојим мислима у мом првом кретању у свет, треба да се истрошила, и да бих ја, у старости од шездесет и једне године, помало био склон да

останем код куће, и да сам престао да више ризикујем живот и имање.

Чак ми је, даље, одузет уобичајени порив за пустоловине на страни, јер ми није требало да се богатим; није требало да за ичим трагам: да стекнем десет хиљада фунти, не бих био богатији; јер сам већ имао довољно за се, и за оне којима сам то морао оставити; а оно што сам имао, видно се увећавало; јер, пошто нисам имао велику породицу, нисам ни могао потрошити приход од оног што имам, сем ако бих увео скуп начин живота, као што је велика породица, слуге, опрема, забава, и слично, што беху ствари за које нисам имао ни намене ни склоности; тако да ми збиља није било друге чинити до само да мирно седим и потпуно уживам у оном што имам, и гледам где ми се свакодневно увећава у рукама. Па ипак, све те ствари нису на ме деловале, или барем не довољно да бих се одупро јакој склоности коју сам имао да кренем опет у туђину, која ме је сколила ко хронична болест. Нарочито ми је жеља да видим своју нову плантажу на острву, и колонију коју тамо оставих, стално пролазила кроз главу. Сањао сам о том обноћ, а уобразиља ми је настављала с тиме обдан: то је било главно у мојим мислима, а машта ми је тако на том постојано и јако радила да сам о том говорио у сну; укратко, ништа ми то није могло уклонити из главе: чак се

тако силовито пробило у све моје разговоре да моје општење учини заморним, јер ни о чему другом не могах причати; сав мој разговор ишао је ка том, све до непристојности; а то сам и сам увиђао.

Често сам слушао где особе добре расуде веле да сва стрка коју људи на овоме свету праве око духова и приказа јесте захваљујући снази уобразиље, и снажном деловању маште у њиховим главама; да нема такве ствари као што је утвара која се појављује, или дух који хода; да то што људи предано размишљају о некошњем разговору својих преминулих пријатеља њима њега тако представи да су способни да замисле, под неким изванредним околностима, да их виде, да им се обраћају, и да им ови одговарају, кад, у ствари, нема ничег осим сенке и тлапње у томе, и они збиља о тој ствари ништа не знају.

Што се мене тиче, не знам, до овога часа, постоје ли неке такве ствари као праве приказе, утваре, или да људи ходају пошто умру; или да ли има ичег више у причама те врсте, које нам износе, од производа тлапњи, болесних умова, и несувисле маште; али знам ово – да ми се машта била толико подјарила, и мене довела у тако претеране тлапње, или не знам како да то назовем, да сам, у ствари, себе често замишљао на лицу места, код мог старог замка, иза дрвећа; да сам видео свога старог Шпанца, Петковог оца, и

отпадничке морнаре које оставих на острву; ама, маштао сам како причам с њима, и гледам их постојано, иако сам сасвим будан, као у људе тик преда мно; и то сам чинио док се, често, не бих препао предоџбама која ми је машта нудила. Једном ми, у сну, први Шпанац и Петков отац тако живо изнесоше лупештво тројице пиратских морнара да то беше зачудно: испричаше ми како су ови варварски покушали да побију све Шпанце, и да су запалили залихе које су они накупили, да би их мучили и морили глађу; ствари за које никад нисам чуо, и које, дакако, од прве до последње, не беху истините; но то беше тако врело у мојој уобразиљи, и мени тако живо приказано, да не могах, до часа док их не видех, бити убеђен да то није или да неће бити истина; такође, како сам се срддио на то, кад ми се Шпанац пожалио; и како сам их довео пред лице правде, судио им и наредио да сва тројица буду обешена. Шта је било збиља у овоме, видеће се на свом месту; јер ма како да ја дођох до тог да те ствари уобличим у свом сну, ма какво тајно општење духова да је то усадило, ипак, велим, доста тога беше тачно. Признајем да тај сан у себи не имаше ништа буквално и тачно одређено; али главни део беше врло тачан – основа; лупешко понашање те тројице окорелих ниткова беше много горе него ишта што бих могао описати да је сан имао много сличности са

стварношћу; и како ћу их касније строго казнити, тако да бих, да сам их све повешао, сасвим био у праву, и био бих оправдан и Божјим и људским законима.

Но да се врнем на своју причу. У тој врсти расположења поживех неколико година; у своме животу не имах уживања, ни пријатних часова, ни прикладне забаве, који нису имали у себи нешто од овога; тако да ми моја жена, која виде да ми је ум сасма усмерен на то, једне ноћи рече врло озбиљно да верује да на ме делује неки тајни, снажни порив Провиђења, које је одлучило да тамо опет одем; и да она не налази да ме ишта спречава да кренем осим што сам везан за жену и децу. Рече ми да је тачно да не може ни помислити да се растане од мене; но како је сигурна да је то, кад би она умрла, прва ствар коју бих ја учинио, она неће да буде једина препрека; јер ако ја мислим да сам готов и решен да идем (овде она нађе да сам ја врло усредсређен на њезине речи, и да је гледам врло озбиљно, тако да је то мало поремети, те се устави. Упитах је што не наставља и не каже оно што жели рећи? Но приметих да јој је срце препуно и да јој је нешто суза у очима).

„Кажи, мила моја,“ рекох, „јеси ли вољна да ја идем?“

„Не,“ вели она, врло нежно, „далеко од тога да сам вољна; но ако си ти решен да идеш,“ вели, „радије него да будем једина препрека, ићи ћу с тобом; јер иако мислим да

је то ствар врло наопака за неког твојих година, у твоје стању, ипак, ако то мора бити,“, рече она, поново плачући, „ја те не бих напустила; јер ако је од Бога да ти то мораш извести, том нема одупирања, и ако Бог чини да је твоја дужност да идеш, Он ће, такође, учинити да је моја да идем с тобом, или ће ме, иначе, уклонити, да томе не сметам.“

Ово нежно понашање моје жене мало ме извуче из тлапњи, те почех разматрати шта ја то чиним; укорех своју немирну машту, и почех са собом сталожено расправљати каква ја то посла имам, после шездесет лета, и после таквог живота тегобних патњи и несрећа, а ушушкан на тако срећан и лагодан начин; велим, каквог ја то посла имам па да хрлим у нове белаје, и себе уводим у пустоловине доличне само младости и сиромаштву да се у њих упусте?

С овим сам мислима разматрао свој нови подухват: да имам жену, једно рођено дете, а жена ми, усто, носећа са другим; да имам све што ми овај свет може дати, и да немам потребе да тражим белаја зарад добити; да сам на измаку с годинама, и да пре треба да мислим о остављању оног што сам стекао него да настојим да га увећам; да ја, гледе оног што моја жена рече да је то порив од Бога, и да је моја обавеза да идем, о том немам појма; те се, после многог оваквог размишљања, изборих са снагом своје уобразиље, одговорих се од тога, као што верујем да људи

увек могу учинити у сличним случајима, ако хоће; једном речју, победих то, смирих се оним разлозима што ми падеше на памет, а којима ме је моје стање садашње обилно снабдело; а посебно, као начин најделотворнији, реших да се забавим другим стварима, и да се упустим у неки посао што ме може успешно одвући од било каквих даљих излета те врсте; јер нађох да ми се та ствар враћа поглавито кад сам беспослен, и кад немам шта да радим, нити ичег важног непосредно пред собом. У ту сврху, купих малу фарму у грофовији Бедфорд, и реших да се тамо преселим. На њој сам имао згодну кућицу, а ја нађох да се земља око ње може знатно побољшати, и да на много начина одговара мојој склоности, која је уживала да обрађује, уређује и побољшава земљу и њоме управља; а посебно сам, пошто то беше крај у унутрашњости, био склоњен од разговора међ морнарима и ствари повезаних с удаљеним деловима света. Одем на своју фарму, сместим породицу, купим плугове, дрљаче и кола, теглеће коње, краве и овце, те навалим озбиљно на посао и постанем, кроз по године, прави сеоски џентлмен. Мисли ми сасма беу обузете управљањем мојим слугама, обрађивањем земљишта, ограђивањем, сађењем, итд., те сам живео, како мишљах, најпријатнијим животом који природа може

прописати, или у који се може повући човек рођен за
недаће.

Био сам фармер на својој земљи; нисам морао да плаћам
закуп, нису ме ограничавала никаква правила; могао сам
чупати или сећи како ми се ћефне; оно што сам сејао било
је за ме, а што бих побољшао, било је за моју породицу; а
пошто сам тако напустио мисли о скитању, нисам имао ни
најмање непријатности у било ком делу живота гледе овог
света. Сад сам збиља мислио да уживам у средњем стању
живота, које ми мој отац онако озбиљно препоручиваше,
те сам живео неким рајским животом, нечим сличним што
песник описује, на тему сеоског живота: „Ослобођен
порока, ослобођен бриге,/ Старост бола нема, а младост
замке.“

Међутим, усред све те среће, један ударац невидљивог
Провиђења нагло ме поремети; и не само да учини лом у
мени неизбежним и неизлечивим, него ме натера, по
својим последицама, на снажан повратак скитачког
расположења, које, пошто беше урођено, како могу рећи, у
самој мојој крви, ускоро поврати своју моћ нада мном, те,
као повратак жестоке болести, навали на ме неодољивом
снагом. Тај ударац беше губитак моје жене. Није овде мој
посао да пишем тугованку о својој жени, да описујем њене
посебне врлине, и да одајем признање женама ласкањем

погребне проповеди. Она беше, у неколико речи, стожер свих мојих послова; средиште свих мојих подухвата; средство које ме је, својом смотреношћу, врнуло, из збиља непромишљене и погубне замисли што ми испуни главу, оном срећном окружењу у којем сам, и више је учинила да усмери мој несувисли дух него што би сузе мајчине, упутство очево, савет пријатељев, или сва моја моћ расуде, могли учинити. Био сам срећан слушајући је, и тим што ме гане њено преклињање; а у највећој мери очајан и поремећен на овоме свету њезиним губитком.

Кад је више не беше, свет око мене изгледаше нелагодно. У њему сам био туђин, у својим мислима, колико бејаш у Бразилу, кад први пут тамо изађох на обалу; и исто толико сам, изузевши помоћ слугу, колико бејаш на свом острву. Нисам знао ни шта да мислим ни шта ми је чинити. Видео сам да је свет око мене упослен: један део бори се за хлеб, други део расипа, у гнусним претеривањима или празним задовољствима, но су подједнако јадни, зато што им циљ који постављају и даље измиче; јер се људи задовољства сваког дана засите свог порока, и згомилају посла за јад и кајање; а људи рада троше своју снагу у свакодневной борби за хлеб, да би одржали животну снагу којом раде: те тако живе у свакодневном кружењу јада, живећи само да раде, и

радећи само да живе, као да је хлеб свакодневни једини циљ заморног живота, а заморни живот једина пригода за хлеб свакодневни.

Ово ме наведе на размишљање о животу којим сам живео у свом краљевству, острву; где се нисам мучио да узгајим више жита, јер ми није мањкало; нити да отхраним више коза, јер немах за њима више потребе; где је новац лежао у ладици док се не уплесниви, и тешко да је био почашћен да се погледа током двадесет година. Све те ствари би ме – да сам их користио као што је требало, и како су ми разбор и вера налагали – научиле да за пуном срећом трагам даље од људских уживања; и да има нечег што је, јамачно, разлог и циљ живота узвишенији од свих тих ствари, и који треба или стећи или барем му се надати с ове стране гроба.

Но моја мудра саветница беше нестала; био сам ко лађа без пељара, која само може да хрли пред ветром. Моје мисли ми све опет одлетеше на стару работу; главу ми сасма завртеше мушице за пустиловинама у туђини; те ми све пријатне, невине забаве мог имања, моје баште, моје стоке, и моје породице, што ме пређе сасма заокупљаху, нису ништа представљале, немаху никакве привлачности, и беху ко музика оном који нема слуха, или храна оном који нема укуса. Једном речју, реших да се маним

газдовања, да имање своје оставим и да се вратим у Лондон; и који месец потом, тако и учиних.

Кад стигох у Лондон, још сам био немиран ко што бејаш пређе; тај град ми се није свиђао, у њему нисам посла имао, нити шта да радим, сем да базам наоколо као беспосличар, за кога се може рећи да је савршено некористан на свету Божјем, и да остатак рода његовог не мари ни цвоњка је ли он мртав или жив. Ово, такође, беше ствар која, од свих околности у животу, беше најодбојнија мени, који бејаш увек навикнут на делотворан живот; те бих често себи говорио: „Беспосличење је само дно живота;“ и збиља сам мислио да сам много прикладније упослен кад сам даску борову правио двадесет и шест дана.

Сад је био почетак године 1693, а мој синовац, кога сам, како пређе приметих, одгајио за море, и начинио га заповедником лађе, стиже дома с кратког путовања за Билбао, које беше прво које је извео. Он дође до мене и исприча ми да су му неки трговци, које он познаје, предложили да иде на путовање, за рачун њихов ко приватних обртника, до Источне Индије, и до Кине. „А сад, стриче,“ изјави он, „ако ћеш да пођеш на море са мном, предузећу да те искрцам код твоје старе насеобине на острву; јер ми тичемо у Бразилу.“

Ништа не може бити већи показатељ живота што долази, и постојања невидљивог света, од подударности нижих циљева с предоџбом о стварима коју творимо у своме уму, сасвим скривеном и несаопштеном било ком на свету.

Мој синовац није знао колико ми се повратила болест лутања, а ја нисам знао шта он има на уму да каже, кад сам, баш тог јутра, пре него што ми он дође, у великој збрци мисли, и преврћући по глави сваки делић својих прилика, стигао до ове одлуке – да ћу отићи за Лисабон и световати се са својим старим поморским капетаном; па ако је разборно и изводљиво, отићи ћу и опета видети острво, и шта се десило с мојим људима тамо. Био сам се забављао мислима да населим то место, да становнике одвезем отале, да добијем повељу о власништву, и чиме све не; кадли, усред свега тога, улази мој синовац, како рекох, са замишљу да ме тамо превезе на свом путу до Источне Индије.

Мало ућутах на његове речи, па га чврсто погледах и рекох: „Који те ђаво посла на овај несрећни задатак?“ Мој синовац се забуљи, као да се спрва уплаши; но видевши да ја нисам тим предлогом много незадовољан, он се поврати.

„Надам се да то може да не буде несрећна замисао, господине,“ вели он. „Усуђујем се рећи да би теби било

мило да видиш своју нову колонију тамо, где си некоћ владао с више среће но већина твоје браће монарха на свету.“

Једном речју, тај план се тако тачно покложио с мојим расположењем, то ће рећи, са заокупљеношћу у којој сам био, и о којој сам тако много испричао, да му рекох, у неколико речи, да ћу, ако се он договори с трговцима, ићи с њиме; али му рекох да нећу обећати да ћу ићи даље од свог острва.

„Ама, господине,“ вели он, „надам се да не желиш да будеш остављен тамо?“

„Па,“ рекох ја, „зар ме не можеш покупити опет на повратку?“

Он ми рече да неће бити могуће да се то изведе; да му трговци не би дозволили да туда иде с натовареним бродом те вредности, пошто је то месец дана пловидбе ван његовог правца, а може бити и два или три. „Осим тога, господине, ако оманем,“ рече он, „и не вратим се уопште, тада би ти управо био сведен на стање у ком пређе беше.“

Ово беше врло разборно; но скупа нађосмо лек за то, који беше да се на лађи понесе монтажна шалупа, која се може, пошто је растављена на комаде, уз помоћ неколиких дрводеља – за које се сагласисмо да их водимо са собом – опет саставити и за неколико дана спремити да иде на

море. Нисам се дуго премишљао, јер се салетања мог синовца тако успешно спојише с мојом склоношћу да ми се ништа није могло супроставити; с друге стране, пошто ми жена беше покојна, нико се није толико бринуо за ме да би ме убеђивао овако или онако, сем моје старе добре пријатељице, удовице, која се са мном озбиљно натезала да узмем у обзир своје године, своје лагодно стање, и непотребне погибелји дугог путовања; а изнад свега, своју дечицу. Но, све то није вредело – ја сам имао жељу неодољиву за тим путовањем; те јој рекох да мислим да има нечег тако необичног у утисцима које имам на души да би била нека врста одупирања Провиђењу кад бих покушао да останем код куће; после чега она обустави своје приговоре и придружи ми се, не само у снабдевању свим потребним за моје путовање, него и у сређивању мојих породичних послова због мог избивања, и обезбеђивању образовања за моју децу. Да бих то извео, сачиних опоруку и уредих својој деци оставштину на такав начин, и ставих је у такве руке, да сам био сасма миран и уверен да ће се с њима правично поступати шта год мене снашло; а гледе образовања њиног, то у целости препустих удовици, уз довољно издржавања њојзи за њено старање; што је она све обилно заслужила, јер ни мајка не би унела више бриге у њихово образовање, нити га боље разумела; а

како она поживе док се ја нисам кући врнуо, и ја доживех да јој захвалим за то.

Мој синовац беше спреман да исплови око почетка јануара 1694–5; те ја, са својим момком Петком, одем на лађу, у Прудинама, осмог; а имао сам, сем оне шалупе коју горе поменух, и врло знатан товар свакојаких потрештина за своју колонију, за који решим да ћу га, ако је не нађем у добром стању, тако и оставити.

Прво, водио сам са собом неколико слугу, које сам канио да тамо сместим као становнике, или барем да их тамо запослим за свој рачун, док боравим, па или да их тамо оставим, или да их возим даље, већ како буде изгледало да су вољни; а посебно сам водио двојицу дрводеља, ковача, и једног врло спретног, даровитог момка, који беше бачвар по занату, али и мајстор за све; јер је био вешт у прављењу точкова и ручних млинова за млевење жита, и био је добар брусач и грнчар; такође је правио све што се може правити од глине или дрвета; једном речју, звали смо га својим свезнадаром. Уз ове сам водио једнога кројача, који се беше понудио да иде за Источну Индију с мојим синовцем, но се после сагласио да остане на нашој новој плантажи, и који се показа врло потребним, вештим момком, какав се може пожелети у многим другим пословима сем његовог

заната; јер нас, како пређе приметих, нужда опреми за све подухвате.

Мој товар се, колико могу да се сетим – јер нисам бележио појединости – састојаше од dostatне количине ланеног платна, и неких енглеских танких материјала, за одевање Шпанаца, које сам очекивао да затекнем тамо; и то довољно тога, колико би их, по моме рачуну, dostatно опскрбило током седам година; а колико се тачно сећам, ти материјали што сам их носио да њих оденем, с рукавицама, шеширима, ципелама, чарапама и свим таквим стварима што би им могле требати да их носе, изнесоше двестотинак фунти, укључујући неке кревете, постељину и ствари за домаћинство, посебно кухињске судове, с лонцима, котловима, калајним посуђем, бакрачима, итд.; и близу још сто фунти у гвожђарији, клинцима, алаткама сваке врсте, кламфама, кукама, шаркама, и свим потребним стварима којих се могах сетити.

Носио сам и стотину резервних оружја, мускета и кремењача; усто неколике пиштоље, знатну количину танади свих величина, три–четири тоне олова, и два бронзана топа; и пошто нисам знао за какво се време и какве крајње мере припремам, понесох сто бурића праха, уз сабље, јатагане, и гвоздене делове неколиких копаља и халебарди. Укратко, имали смо велико складиште

свакојаких залиха; а ја свог синовца натерам да понесе два кремена топчета више но што му је требало за његову лађу, да их оставим за собом ако буде прилике; тако да, кад стигнемо тамо, можемо саградити тврђаву и држати је запоседнутом против свакаквих душмана. У ствари, спрва сам мислио да ће све то бити доста потребно, и много више, ако се надамо да задржимо острво у свом поседу, како ће се видети током те приче.

На овом путовању нисам имао тако лошу срећу како бејех навикао да ме снађе, те ћу стог имати утолико мање прилике да прекидам читаоца, који је, можебит, нестрпљив да чује како су се ствари одвијале с мојом колонијом; мада се неки чудни догађаји, супротни ветрови и рђаво време, десише пошто кретосмо, што учини путовање дужим него што сам то спрва очекивао; те ја, који не бејех извео ниједно путовање сем једнога, свог првог путовања за Гвинеју, о коме бих рећи могао да сам се врнуо како путовање беше на почетку замишљено, помислих да ме прати иста зла коб, и да сам рођен да никад не будем задовољан што сам на копну, а да ипак увек будем несрећан на мору. Противни ветрови прво нас потераше на север, те бесмо приморани да пристанемо у Голвеју, у Ирској, где лежасмо, ветром приковани, двадесет и два дана; али смо од те незгоде имали

задовољство да намирнице буду веома јефтине, и да их буде у великом обиљу; тако да, док смо ту лежали, не такосмо бродске залихе, него им, пре, додадосмо. Овде, такође, укрцах неколико живих свиња, и две краве с њиним телићима, за које реших, будем ли имао лепо путовање, да их искрцам на своје острво; но ми нађосмо прилику да се њих другачије трсимо.

Из Ирске кренусмо петог фебруара, а неколико дана имали смо врло повољан поветарац. Како се сећам, могаше бити око двадесетог фебруара касно увече кад први официр, будући на стражи, дође у стражњу кабину и рече нам да виде одсев ватре и да чу да је топ испаљен; а док нам је он о том причао, уђе један дечак и рече нам да је ностромо чуо још један. То нас натера да сви истрчимо на крмену палубу, где, неко време, нисмо ништа чули; али кроз који тренутак угледасмо неку врло велику светлост и нађосмо да је на извесној даљини нека баш ужасна ватра. Одмах погледасмо који нам је положај, па се сви сложисмо да не може бити копна у правцу у ком се ватра показује, не, ни на петсто лига, јер се она указује на западу— северозападу. Нато закључисмо да то мора да је нека запаљена лађа на пучини; те како, по том што смо чули буку топова непосредно пре тога, закључисмо да не може бити далеко, заплонисмо право према њој, и ускоро се

уверисмо да ћемо је открити, јер што смо даље пловили, светло изгледаше веће; мада, пошто време беше мутно, неко време не могосмо опазити ништа доли светлост.

После око по сата пловидбе, с ветром што нам беше повољан, мада га не беше превише, и с погодом која се мало разведрила, јасно опазисмо да то насред мора гори једна велика лађа.

Био сам врло осетно ганут том несрећом, мада уопште нисам познавао људе умешане у њу. Ускоро се присетих својих ранијих околности, и у каквом сам стању био кад ме је покупио капетан португалски; и како много жалосније морају бити околности јадних створова што припадају тој лађи, ако немају друге лађе у друштву са собом. Нато одмах наредим да се испали пет топовских хитаца, један одмах иза другог, да бисмо их, ако је могуће, обавестили да им је помоћ близу, и да би они покушали да се спасу у свом чамцу; јер иако ми видесмо пламенове лађе, они, пошто беше ноћ, нас нису могли уопште видети.

Лежали смо неко време тако, ношени како горућа лађа беше ношена, чекајући свануће; кад, одједном, на наш велик ужас, мада смо имали разлога да то очекујемо, лађа одлете у ваздух; и кроз неколико тренутака сва ватра би угашена, то ће рећи – остатак лађе је потонуо. Ово беше ужасан и збиља болан приказ, због јадних људи, који,

закључих, мора да су сви страдали у лађи, или су у крајњој невољи у своме чамцу, усред океана; што, засад, како беше мрачно, не могох видети. Међутим, да би их упутио што боље могу, наредим да се светла окаче у свим деловима лађе где се то могло, и за шта смо имали фењере, а наставимо да испаљујемо топове целе боговетне ноћи, саопштавајући им тиме да је ту недалеко једна лађа.

Око осам сати ујутро, откисмо лађине чамце уз помоћ својих дурбина, и утврдисмо да их је два, оба претрпана људима, и дубоко у води. Опазисмо да веслају, с ветром против себе; да виде нашу лађу, и да чине све што могу да постигну да ми њих видимо. Одмах развисмо свој стег, да им саопштимо да их видимо, и окачимо заставицу опасности, као знак њима да дођу на брод, а онда јаче запловимо, усмерени право к њима. Кроз нешто више од по сата приђемо им и све их покупимо, а беше их не мање од шездесет четворо мушкараца, жена и деце; јер беше много путника.

Кад се распитасмо, сазнадосмо да је то француска трговачка лађа од тристо тона, запућена у домају из Квебека. Капетан нам поднесе дугачак извештај о страдању своје лађе; како је, нехатом кормилара, у потпалубљу почела ватра, која, на његов повик у помоћ, буде, како су сви мислили, сасвим угашена; но ускоро

утврдише да су неке варнице прве ватре стигле у неки део лађе коме беше тако тешко прићи да је нису могли успешно угасити; а после је, зашавши међ ребра, и у бочнице лађе, прешла у штиву и надвладала сву вештину и сав труд који они могоше показати.

Они нису имали шта више да чине но да уђу у своје чамце, који, за њихову велику утеху, беху доста велики, и то главни чамац и велика шалупа, осим чамчића, који им не беше од велике користи, сем да у њ ставе нешто воде за пиће и намирнице, пошто су животе спасили од ватре. Збиља им беше мало надање да животе спасу улазећи у те чамце тако далеко од било каквог копна; једино, како рекоше, што тако умакоше од ватре, а постојала је могућност да се нека лађа може десити на мору и да их може покупити. Имали су једра, весла и компас; а имаху онолико намирница и воде колико их може, ако штеде скоро тако да гладују, одржати око дванаест дана, у ком року би се, рече капетан, он могао надати, ако не би лошу погоду имали и противне ветрове, да стигне до обала Њуфаундленда, па би могли, можебит, уловити нешто рибе, да их одржи док не буду стигли изаћи на копно. Међутим, у свим тим случајима против њих беше толико много ризика – као што су олује, да их преврну и потопе;

киша и студ, да их укоче и ослабе им удове – да би било близу чуда аколи се спасу.

Усред њиховог ужаса, док сви беху без наде и спремни да очајавају – причао ми је капетан, са сузама у очима – буду изненада затечени радошћу што чују топовски хитац, а после тога још четири: то беху оних пет топова за које ја бејех наредио да се испале чим се угледа светлост. Ово им оживе срца и обавести их, како сам ја – како је речено – и желео да буде, да је близу лађа која ће им помоћи. Чувши те топове, они оборе јарболе и једра: пошто је звук долазио с ветрове стране, решили су да леже у месту до јутра. Мало после овога, пошто не чуше више хитаца, они испале три мускете, у доста великом размаку; но ми ове, пошто ветар беше супротан, не чусмо. Мало после тога, буду још пријатније изненађени кад угледаше наша светла и зачуше топове, за које сам ја, како рекох, наредио да се опаљују целе ноћи. Ово их потакну да пораде својим веслима, да потеряју чамце напред, барем зато да бисмо се ми што пре с њима срели; те најзад, на своју неизречну радост, нађоше да их видимо.

Немогуће ми је да изразим поједине покрете, чудне заносе, разноликост држања тела у које се ови избављени људи дадоше да би показали радост својих душа гледе неочекиваног избављења. Јад и страх се лако опишу:

уздаси, сузе, јецаји, и врло мало покрета главе и руку, чине суму њене разноликости; но претераност радости, изненађеност радости, садржи хиљаду претераности. Неки беху у сузама; неки су беснели и кидали се, као да су у највећој агонији бола; неки сасвим булажњиви и потпуно луди; неки трчаху по лађи, трупкајући ногама, други су кршили шаке; неки су плесали, неки певали, неки се смејали, више их је плакало, многи сасвим неми, неспособни да и реч изусте; други, болесни, повраћаху; неколико их беше занемоћалих и спремних да се обезнанае; а неколико их се крстило и Богу захваљивало.

А не бих ни да их окривљујем; могло их је бити доста који беху захвални касније; но је спрва осећање за њих било прејако, те нису могли да га превладају: они беху бачени у занос, и некакву махнитост, а само их неколико беше прибрано и озбиљно у својој радости. Можебит, такође, том случају можда доприноси посебна околност којем су народу припадали: хоћу рећи, француском, чијој је ћуди дато да буде несталнија, страственија и живахнија, а расположења променљивија но у других народа. Ја нисам довољно филозоф да бих одредио узрок; но ништа што пређе видех не могаше се поредити с тим. Заноси у којима Петко, мој верни дивљак, беше кад нађе свог оца у чамцу томе беху најближи; а изненађеност капетана и

двојице његових другара, које ја избавих од лупежа који су их избацили на обалу острва, донекле су се томе ближили; но ништа се није могло поредити с овим, ни оно што видех у Петка, ни било где другде у своме животу.

Даље се може приметити да се ове претераности нису само показивале на различите начине, које поменух, код различитих особа, него би се сва промена јавила, у кратком низу тренутака, код једне те исте особе. Човек код видесмо овог часа немог и, тако рећи, тупог и збуњеног, следећег би часа плесао и поцикивао као лакрдијаш; а следећег часа чупао би косу, или би одећу кидао у комаде, и газио их под ногама као лудак; који трен после, нашли бисмо га свег у сузама, а затим болесног, омамљеног, и био би, да није одмах пружена помоћ, мртав кроз неколико часака. Овако је било не с једним или двоје, или десет или двадесет, но с највећим делом њих; и, ако се добро сећам, наш је лекар морао крв пуштати тридесетини особа.

Међу њима беху два свештеника: један, старац, а други, младић; и оно што беше најчудније, старац у горем стању. Чим је крочио на палубу наше лађе, и видео да је безбедан, он паде, наизглед мртав—мртвацки. На њему се није запажао ни најмањи знак живота; наш лекар одмах примени одговарајуће лекове да га поврати, а беше једини човек на лађи што је веровао да овај није мртав. На крају

му отвори вену на руци, пошто је тај део прво стискао и трљао, тако да га што више загреје. Нато крв, која спрва капаше, потече обилно, а три минута потом човек отвори очи; четврт сата потом, проговорио је, било му је боље, а пошто крв би устављена, ходао је наоколо, говорио нам да му је сасма добро, и потегао гутљај средства за јачање које му даде лекар. Неких четврт сата после овога, дотрче у кабину лекареву, који је пуштао крв једној Францускињи што се онесвестила, и рекоше му да је свештеник сасвим полудео. Изгледа да беше почео да претура по глави промену у своме случају, те га то поново доведе у занос радости. Сокови су му кружили брже него што су их судови могли носити, крв постаде врела и грозничава, те је човек био подобан за Бедлем као било који створ што икад у њему беше. Лекар не хтеде да му опет пусти крв у томе стању, но му даде нешто да дремне и заспи; што је, после неког времена, деловало на њ, па се он следећег јутра пробуди савршено прибран и здрав. Млађи свештеник понашао се с великим обуздавањем својих осећања, и збиља беше пример озбиљног, добро обуздаваног ума. Кад пристиже на палубу лађе, он се баци ничице, чинећи покору из захвалности за своје избављење, у чему га ја несретно и неувиђавно ометох, помисливши збиља да се обезнанио; но он проговори смирено, захвали ми, речи ми

да се Богу захваљује за своје избављење, замоли ме да га оставим насамо неколико тренутака и да ће, након своме Творцу, и мени захвалити. Беше ми искрено жао што сам га омео, и не само да га оставих на миру него и остале спречих да га прекидају. Он у томе ставу истраја око три минута, или мало више, пошто га ја оставих, а онда ми приђе, као што рече да ће учинити, и с много озбиљности и узбуђености, а са сузама у очима, захвали мени што сам, под заштитом Божјом, дао њему и толиким јадним створовима њихове животе. Ја му рекнем да ми није потребно да му кажем да Богу захвали, пре него мени, јер сам видео да је то већ учинио; али додадох да то није ништа друго него оно што разум и човечност налажу свим људима, и да ми имамо исто толико разлога да захвалимо Богу, који нас је благословио тако што нас учини оруђима своје милости толиким својим створењима. После тога, млади свештеник се посвети својим земљацама, те је радио на томе да их примири: убеђивао је, преклињао, доказивао, расправљао с њима, и чинио све што може да им сачува употребу разума; па код неких имаше успеха, мада остали нису, неко време, никако владали собом.

Не могу а да ово не напишем, јер то, можебит, може бити корисно онима у чије шаке може допасти, да собом управљају у жестини својих осећања; јер ако претерана

радост може људе одвести тако далеко ван домаха њиховог разума, докле нас све неће одвести претерани гнев, бес, и раздражени ум? И збиља, ту видех разлог за то да се крајња пажња обрати на наша осећања свих врста, подједнако на она радости и задовољства као и она бола и гнева.

Првог дана бесмо мало поремећени овим претеривањима међ нашим новим гостима; но пошто се они повукоше у смештај, њима обезбеђен онако како наша лађа допушташе, и здраво одспаваше – што већина њих учини, будући уморна и уплашена – они сутрадан беху сасвим друга врста људи. Није мањкало ничег од лепог понашања, или учтивог признања за њима указану љубазност: Французи су, зна се, склони да претерају у том правцу. Капетан и један од свештеника дођоше к мени сутрадан, те затражише да разговарају са мном и с мојим синовцем. Заповедник поче да се светује са нама шта треба учинити с њима; а прво нам рекоше да смо им спасили животе, тако да све што имају јесте премало да нам се узврати та примљена љубазност. Капетан рече да у својим чамцима имају нешто уштеђених пара и неких ствари од вредности, набрзо шчепаних из пламенова, па ако бисмо ми прихватили, њима је наложено да све то нама понуде; само желе да буду избачени на копно тамо где је нама

успут, где могу, ако је могуће, обезбедити превоз за Француску. Мој синовац је желео да њихове паре прими одмах, а да после размотри шта да чини с њима; но га ја надгласам у томе делу, јер сам знао шта значи бити избачен на копно у туђој земљи; да је португалски капетан који ме покупи на мору са мном тако поступио, и да је, за моје избављење, све што имам узео, морао бих умрети од глади, или бити онолико роб колико сам у Берберији био, пуки, одбачени створ, продат мохамеданцу; а можда Португалац није много бољи господар од Турчина, ако не и гори у неким случајима.

Стога рекнем капетану француском да смо их, истина, покупили у њиховој невољи, али да је наша дужност да то учинимо, јер смо ближњи; и да бисмо волели да будемо тако избављени будемо ли у сличној или некој другој неприлици; да нисмо за њих учинили ништа доли оно што верујемо да би они учинили за нас да смо ми на њиховом месту а они на нашем; но да смо их покупили да их спасемо, а не да их пљачкамо; и да би била ствар врло варварска узети им то мало што из ватре спасоше, а онда их избацити на копно и оставити их; да би то било да их прво спасемо од смрти, а онда да их сами убијемо – да их спасемо од утапања, а оставимо да умру од глади; и да, стога, нећу дати да им се одузме ни најмања ствар. Што се

тиче њиног избацивања на копно, рекох им да је то нама збиља тешко, јер је лађа запућена за Источну Индију; и мада смо доста скренути на запад са свог курса, и можда Богом усмерени ради избављења њиног, ипак нам је немогуће да намерно изменимо путовање само ради њих; нити може мој синовац, капетан, то објаснити крцатељима, с којима је под уговором да своје путовање обави сврћући у Бразил; а све што знам да за њих можемо учинити јесте да се поставимо тако да се сретнемо с другим лађама, запућеним у домају из Западне Индије, и да им, ако је могуће, уприличимо превоз за Енглеску или Француску.

Први део тог предлога беше тако племенит и љубазан да они не могаху а да не буду за њ врло захвални; но су били баш ужаснути због предоцбе да се возе за Источну Индију; те ме замолише да се барем – пошто сам толико потеран на запад пре но што најћох на њих – држим истог курса до обала Њуфаундленда, где је вероватно да могу наићи на неку лађу, или шалупу, коју би они могли најмити да их превезе назад до Канаде.

Помислих да је то, с њине стране, ипак разуман захтев, те сам, стога, био склон да се сложим с њим; јер сам, у ствари, сматрао да би целу ту дружину возити до Источне Индије било не само неподносна окрутност према тим јадним људима, него би нам цело путовање покварило

прождирањем свих наших намирница; те помислих да то није кршење уговора о превозу, него оно што нам непредвиђен случај намеће као неизбежно, и у чему нико не може рећи да смо ми криви; јер би закони Бога и природе забранили да одбијемо прихватити два чамца пуна људи у тако ужасном стању; а природа те ствари, као и узимајући у обзир нас саме као и те јадне људе, обавезује нас да их искрцамо на копно било где, како би се избегли. Тако се ја сагласим да их превеземо до Њуфаундленда, ако ветар и погода буду допустили; аколи не, превешћу их до Мартиника, у Западној Индији.

Ветар настави да дува снажно од истока, али погода беше доста добра; а како ветрови потрајаше из праваца између североистока и југоистока, пропустисмо неколико прилика да их пошаљемо за Француску; јер сретосмо неколико лађа запућених за Европу, од којих две беху француске, из Светог Кристофера, али тако дуго су једриле уз ветар да се не усудише да преузму путнике, из страха да им не зафали намирница за то путовање, како за њих саме тако и за оне које би узели; те будемо приморани да продужимо. Око недељу дана после овога, стигосмо до обала Њуфаундленда, где, да скратим своју причу, све Французе пребацимо на један барк, који они закупише на пучини, да их искрца на копно, а после да их одвезе за

Француску, ако буду могли наћи намирница да се њима снабдеју. Кад кажем да су сви Французи отишли на копно, треба да се присетим да је млади свештеник, ког поменух, пожелео, чувши да смо запућени за Источну Индију, да путује с нама и да буде искрцан на Обалу Короманделску; што ја спремно прихватим, јер ми се тај човек необично свиђао, а имао сам добар разлог за то, како ће се показати касније. И четири морнара се пријавише на нашу лађу и показаше се врло корисним момцима.

Отале усмерисмо курс за Западну Индију, на југ и југоисток, укупно двадесетак дана, каткад уз мало или нимало ветра; кадли наиђосмо на још један повод за нашу човечност да се њиме бави, жалостан скоро као онај пређе.